

และเปรียญตรี ปีที่ ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗

๑. พยัญชนะสังโยคคืออะไร สมจฺรติ, นิคฺขมฺติ, หงฺโส, อุตฺสาโห ประกอบสังโยค
ถูกหรือผิด ถ้าผิดจงแก้ให้ถูก และบอกด้วยว่าถูกหรือผิด เพราะอะไร ๆ
๒. สนธิ ต่างจาก สมาส อย่างไร ภาวตฺวนฺตฺราโย และ สาทฺห์ ตัดต่อเปลี่ยนแปลง
อย่างไร ๆ
๓. สังขยา คืออะไร มีกี่ชนิด อะไรบ้าง ตั้งแต่ไหนถึงไหนเป็นนามอะไร สังขยานาม
กับ สังขยาคุณ ใช้ต่างกันอย่างไร ๆ
๔. กิทุ และ มฺจุ ชาติ เป็นสกัมมชาติ หรืออกัมมชาติ จงแก้คำที่เห็นว่าผิด ให้ถูก
ตามหลักไวยากรณ์ในประโยคต่อไปนี้
- ก. เอกสมฺมีปี วเย ปฺตุโต วา ฐิตา วา อฺปฺปฺชฺเชยฺยํ.
ข. อิตฺรา ทานํ อวชฺชมาโน นีวตฺตฺนฺตา ตํ ปฺเทสํ ปาปฺณิ.
ค. เอวํ ฐมฺเม เทลียนฺเต มหาชนฺสฺส ฐมฺมาภิสมฺโย อโหสิ.
๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู
- ก. กิริยาकर्तृकर्तृต่อไปนี้สำเร็จมาจากอะไร อากมฺม, ปุฏฺโฐ, อาทาย
ข. นามकर्तृकर्तृต่อไปนี้เป็นรูปและสาธนะอะไร ตั้งวิเคราะห์ อย่างไร ฐมฺมจฺริยา
(เจตนา), สุวโจ (เถโร) ๆ
๖. พหุพพิหิสมาส ต่างจาก ตปฺปฺริสสมาส อย่างไร ฐมฺมจฺริยา ปิหิตาปายทฺวาโร
(โสตาปนโน), ยถาลาภํ เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๆ
๗. ภาวตฺทิตฺตฺมีปจฺจยฺเตาไร อะไรบ้าง ภาคินี, มานโส, เถยฺยํ ลงปจฺจยฺเตาไร
ในตฺทิตฺตฺไหนด มีวิเคราะห์อย่างไร ๆ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

และเปรียญตรี ปีที่ ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. พยัญชนะสังโยค คือ พยัญชนะที่ใช้ซ้อนกันหรือพยัญชนะที่ใช้เป็นตัวสะกด ในอักษรวิธีบาลีภาษา ฯ จะทราบว่า ประกอบสังโยคถูกหรือผิดพึงอาศัยหลักดังนี้ :-

- (๑) พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๒ ในวรรคของตนได้
 - (๒) พยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตนได้
 - (๓) พยัญชนะที่ ๕ สุตวรรค ซ้อนหน้าพยัญชนะในวรรคของตนได้ทั้ง ๕ วรรค ยกเว้นเสียแต่ตัว ง ซ้อนหน้าพยัญชนะในวรรคของตนได้ ๔ ตัว ซ้อนหน้าตัวเองไม่ได้
 - (๔) พยัญชนะอวรรค เฉพาะ ย ล ส ๓ ตัวนี้ ซ้อนหน้าตัวเองได้
- สญจรติ** ถูก เพราะ จ อยู่หลัง ซ่อน ฃ พยัญชนะสุตวรรค ได้ตามหลักข้อที่ ๓ นั้น
- นิคฺขมฺติ** ผิด เพราะพยัญชนะที่ ๓ คือ ค ซ่อนพยัญชนะที่ ๒ อย่างนี้ไม่เป็นไปตามหลักข้อที่ ๒ แก่เป็น นิกฺขมฺติ เพราะ ข อยู่หลัง จึงซ่อน ก ได้ตามข้อที่ ๑ ๫
- หฺงโส** ผิด เพราะ ส เป็นพยัญชนะอวรรคอยู่หลัง จะอาเทศนิคคหิตเป็น ง ไม่ได้ แก่เป็น หฺโส ๫

อุตุสาโท ผิด เพราะพยัญชนะหลังคือ ส ซึ่งเป็นตัวตามนั้นเป็นพยัญชนะอวรรค จะซ่อน ต ซึ่งเป็นพยัญชนะไม่ได้ แก่เป็น อุตุสาโท โดยซ่อน ส ตามหลักข้อที่ ๔ ๫

๒. สนธิ คือ วิธีต่อศัพท์อักษรให้เนื่องกันด้วยอักษร เพื่อจะย่ออักษรให้น้อยลง เป็นอุปการะในการแต่งฉันท์ และให้คำพูดสละสลวย เช่น เอตทโวจ เวลาแปลต้องตัดบทออกแปลส่วนสมานั้น ย่อนามศัพท์ตั้งแต่สองศัพท์ขึ้นไปเข้าเป็นบทเดียวกันเพื่อใช้วิภัติให้น้อยลง เมื่อเข้าสมาสแล้วก็ป็นศัพท์เช่นเดียวกัน เช่น รมโย ปุตุโต ราชปุตุโต ไม่ต้องตัดบทออกแปลเหมือนสนธิ

ภวตฺวนฺตฺราโย ตัดเป็น **ภวตฺ - อนฺตฺราโย** ต่อกันดังนี้ สระอยู่หลังอาเทศอุ สระหน้าเป็น ว เป็น ภวตฺว - อนฺตฺราโย ลบ อ สระหน้า ที่ ๖ แล้วต่อกันเป็น **ภวตฺวนฺตฺราโย** ๫

สาหํ ตัดเป็น **สา-อหํ** ต่อกันดังนี้ สระหน้าเป็นที่ฆะ และสระหลังเป็นรัลสะลบสระหน้าแล้วที่ฆะ สระหลังเป็น อา ต่อกันเป็น **สาหํ** ๫

๓. สังขยา คือ ศัพท์ที่เป็นเครื่องหมายนับนามนาม มี ๒ ชนิด คือ ปกติสังขยา ๑ ปุณฺณสังขยา ๑ ๫ ปกติสังขยา จัดเป็นนามดังนี้

ตั้งแต่ เอก	ถึง จตุ	เป็นสัพพนาม
ตั้งแต่ ปญจ	ถึง อฏฺฐนฺวฺติ	เป็นคุณนาม
ตั้งแต่ เอกุณฺสฺตํ	ขึ้นไป	เป็นนามนาม

ส่วนปุณฺณสังขยาเป็นนามทั้งสิ้น ๫ สังขยานาม ใช้เช่นเดียวกับนามนาม แต่เมื่อใช้นับจำนวนนามนามบทใด ให้เรียงไว้หลังนามนามบทนั้น เช่น กหาปณฺสฺตํ เต ทสฺสามิ ส่วนสังขยาคุณ

ก็ใช้เช่นเดียวกับคุณนาม คือเรียงไว้หน้านามนามที่ตนแสดงจำนวนนั้น เช่น สตุตปิ ชนา สตุต จิตุทานิ ปิททิตฺวา ปกุกมึสุ ฯ

๔. ภิกุ และ มุจฺ ชาติ ๒ ตัวนี้ เป็นได้ทั้งสกัมมธาตุและอกัมมธาตุ ถ้างลงในหมวด รุฑฺ เป็น ภัณฑฺติ แปลว่า “ต้อยหรือทำลาย” เป็นสกัมมธาตุ ถ้างลงในหมวด ทิวฺ ชาติ เป็น ภิชฺชติ แปลว่า “แตก” เป็น อกัมมธาตุ ฯ มุจฺ ชาติ ก็เช่นเดียวกัน เป็น มุญฺจติ แปลว่า “ปล่อย” เป็นสกัมมธาตุ เป็น มุจฺจติ แปลว่า “หลุดหรือพ้น” เป็นอกัมมธาตุ ฯ แก่คำที่ผิดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ดังนี้

ก. เอกสมึปี วเย ปฺตุโต วา ฐิตา วา อฺปฺปชฺเชยฺย ฯ

ข. อิตฺรา ทานํ อวชฺชมานา นิวตฺตฺนฺตี ตํ ปเทสํ ปาปฺณิ ฯ
หรือ อิตโร ทานํ อวชฺชมานา นิวตฺตฺนฺโต ตํ ปเทสํ ปาปฺณิ ฯ

ค. เอรํ ฐมฺเม เทลฺยมาเน มหาชนสฺส ฐมฺมาภิสฺสโย อโหสิ ฯ

๕. ตอบคำถามนั้นดังนี้

ก. อาคฺมฺม อา - คมฺ - ตฺวา ตฺวา ปัจจัย มีอุปสรรคอยู่หน้า แปลง ตฺวา เป็น ย แล้วแปลง ย กับที่สุดธาตุเป็น มฺม สำเร็จเป็น อาคฺมฺม

ปฺภูโจ ปฺจุณ - ต แปลง ต เป็น ภูจฺ แล้วลบที่สุดธาตุ สิ ปฺฐมาวิภตฺติ สำเร็จเป็น ปฺภูโจ (อันเขาถามแล้ว) อีกอย่างหนึ่ง เป็น ปฺสุ - ต ชาติมี ส เป็นที่สุด แปลง ต เป็น ภูจฺ แล้วลบที่สุดธาตุ สิ ปฺฐมาวิภตฺติ สำเร็จเป็น ปฺภูโจ ได้ในคำว่า นีวาปฺภูโจ (อันเขาเลี้ยงแล้วด้วยผัก)

อาทายฺ อา - ทา - ตฺวา ตฺวา ปัจจัย มีอุปสรรคอยู่หน้า แปลง ตฺวา เป็น ย สำเร็จเป็น อาทาย

ข. ฐมฺมจฺริยา เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. ฐมฺมํ จฺริติ เอตยาติ ฐมฺมจฺริยา (เจตนา)

สุวโจ เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. สุเขน วตฺตพฺโพติ สุวโจ ฯ

๖. พหุพพิหฺสมาส ต่างจาก ตปฺปฺริสฺสมาส ดังนี้ ตปฺปฺริสฺสมาสยอบท ๒ บทให้เป็น บทเดียวกัน บทหน้าประกอบด้วยวิภตฺติใดวิภตฺติหนึ่ง ตั้งแต่ทุติยาถึงสัตตมวิภตฺติ ส่วนบทหลังประกอบด้วยปฺฐมาวิภตฺติ เป็นคุณนามบ้าง เป็นนามบ้าง เช่น สุขํ ปฺตุโต สุขปฺตุโต เป็นต้น

ส่วนพหุพพิหฺสมาสนั้น เป็นสมาสที่มีบทอื่นเป็นประธานในวิเคราะห์แห่งสมาสบท ประธานและบทวิเสสนะ มีวิภตฺติและลิงค์เสมอกัน แปลกแต่บทสหพนามที่เป็นประธานแห่งบทสมาส เรียกว่า ตฺยยาธิกรณพหุพพิหฺสมาส ถ้าบททั้งหลายในวิเคราะห์มีวิภตฺติต่างกันเรียกว่า ภินนาธิกรณพหุพพิหฺสมาส เมื่อสมาสแล้วเป็นนามอย่างเดียว และแปลว่า “มี” เช่น กตฺตฺพฺพฺโย (บุรุษ) มีบุญอันทำแล้ว ฯ

ฐมฺมจฺริยา เป็น จฺฐีตปฺปฺริสฺสมาส

วิ. ฐมฺมสฺส จฺริยา ฐมฺมจฺริยา

ปิติตารปายทวารโ เป็น ตติยาตุลยาริกรณพหุพพิหสมาส มีจัญฐีปฐิสมาส
เป็นภายใน มีวิเคราะห์ดังนี้

- จ. ตัป. วิ. อปายานัน ทวารานี อปายทวารานี
ต. ตุล. พหุพ. วิ. ปิติตานี อปายทวารานี เยน โส ปิติตาปายทวารโ
(โสตาปนโน)

ยถาลากิ เป็นอภัยยิภาวสมาส

- วิ. โย โย ลาโก ยถาลากิ หรือ เย เย ลากา ยถาลากิ, ลากุส

วา ปฏิปาฏิ ยถาลากิ ฯ

๗. กาวตัทธิต มีปัจจัย ๖ ตัว คือ ตุต ญย ตตน ฌ กณ ฯ

ภาคินิ ลง อี ปัจจัย ในตัทธิตตัทธิต

- วิ. ภาคิ อสุส อตติติ ภาคินิ (อิตถิลิงค์ แปลง อี เป็น อินี)

มานโส ลง ฌ ปัจจัย ในราคาทัทธิต

- วิ. มนสิ ภาโว มานโส (มน - ฌ - มาน ลง ส อาคม เป็น มานส)

หรือ ลง ฌ ปัจจัย ในตัทธิตตัทธิต

- วิ. มานส์ อสุส อตติติ มานโส หรือ ลง โส ปัจจัย ในวิภาคตัทธิต

- วิ. มาเนน วิภาเคน มานโส

เถยยิ ลง ญย ปัจจัย ในกาวตัทธิต

- วิ. เถนสุส ภาโว เถยยิ (ลบ น แล้วซ้อน ย จึงเป็น เถยยิ)